

Oponentský posudek disertační práce

Téma:	Výhrady k mezinárodním smlouvám o lidských právech
Autorka:	JUDr. Ivana Machoňová Schellongová
Předseda hab. komise:	Doc. JUDr. Vladimír Balaš, CSc.
Oponent:	JUDr. Petr Válek, Ph.D., LL.M.

JUDr. Ivana Machoňová Schellongová si pro svoji disertační práci zvolila téma „Výhrady k mezinárodním smlouvám o lidských právech“. Na úvod je třeba volbu tohoto nelehkého tématu ocenit, neboť se jedná o relevantní otázku z hlediska mezinárodněprávní praxe, navíc jde o vůbec první pokus o komplexní zhodnocení smluvní praxe ČR v této oblasti.

Autorka rozdělila svoji disertační práci do čtyř hlavních částí následujících po úvodu. V části 2 se zabývá obecným režimem výhrad k mezinárodním smlouvám dle mezinárodního práva, v části 3 se věnuje zvláštnímu režimu mezinárodních smluv o lidských právech, v části 4 popisuje výhrady k nejvýznamnějším smlouvám o lidských právech spolu s praxí jejich smluvních výborů a v části 5 hodnotí praxi ČR v oblasti výhrad a námitek k výhradám k mezinárodním smlouvám o lidských právech. Z hlediska vědeckého přínosu považuji za klíčové části 4 a 5. Předkládaná disertační práce je zpracována po formální i obsahové stránce na vysoké úrovni, přesto: 1) vykazuje jeden koncepční problém prostupující všemi částmi, 2) kritickému zhodnocení smluvní praxe ČR v části 5 chybí podrobnější zdůvodnění a 3) obsahuje některé drobnější nedostatky:

- 1) Výše zmíněný koncepční problém této práce je následující: JUDr. Ivana Machoňová Schellongová na několika místech opakuje tezi, dle které považuje za chybnou smluvní praxi řady států (včetně ČR), když ve svých námitkách proti výhradám - učiněným v rozporu s předmětem a účelem smlouvy a odkazujícím na vnitrostátní právo - používají jako podpůrný argument čl. 27 Vídeňské úmluvy o smluvním právu (dále jen „VÚSP“) o nemožnosti dovolávat se vnitrostátního práva jako důvodu pro neplnění smlouvy. Při obhajobě své teze autorka tyto odkazy některých států na vnitrostátní právo do značné míry akceptuje a vychází přitom ze dvou chybných mezinárodněprávních závěrů:
 - a. Předně popírá aplikovatelnost čl. 27 VÚSP na právní režim výhrad k mezinárodním smlouvám – viz str. 63: „Závěr, že není správné odvolávat se na článek 27 Vídeňské úmluvy při posuzování přípustnosti výhrad,

potvrzuje i skutečnost, že článek 27 není ve Vídeňské úmluvě umístěn v části týkající se výhrad. Svým zařazením v části III nazvané „Dodržování, provádění a výklad smluv“ se týká smluv jako takových a nemůže být použit pro určení platnosti výhrady.“ Považuje autorka tento svůj závěr za souladný s výkladovými pravidly zakotvenými v čl. 31 VÚSP? A není čl. 27 VÚSP důsledkem zásady *pacta sunt servanda* kodifikované v čl. 26 VÚSP? Nebo se podle autorky na právní režim výhrad nevztahuje ani tato základní zásada mezinárodního smluvního práva?

b. Dle autorky je navíc zřejmě zcela v pořádku, že se některé státy stávají smluvními stranami mezinárodních smluv o lidských právech, přestože závazky z nich vyplývající jsou v rozporu s jejich vnitrostátním právem – viz str. 142: „...důvodem činění výhrad je často nesoulad vnitrostátního právního předpisu s mezinárodní smlouvou. Proto je logické, že státy při činění výhrad na vnitrostátní právní předpisy odkazují.“ Skutečně se autorka domnívá, že takový postup některých států je v souladu se zásadou dobré víry a zásadou *pacta sunt servanda*? A neměl by právní stát učinit příslušné změny své legislativy předtím, než vyjádří svůj souhlas být vázán mezinárodní smlouvou?

2) Co se týče autorčina vítaného zhodnocení české smluvní praxe, vytýká ČR v jejích námitkách údajně „nesprávně používaný odkaz na článek 27 Vídeňské úmluvy“ (viz str. 148), k čemuž jsem se již vyjádřil výše. Jako druhý kritický bod poté autorka na str. 143 zmiňuje, že „...ve všech případech Česká republika uvádí, že námitka nebrání vstupu smlouvy v platnost mezi ní a daným státem, dodává však, že smlouva vstupuje v platnost v plném rozsahu, tedy bez toho, aby měl daný stát z výhrady, kterou Česká republika považuje za neplatnou, výhodu. ... Je možno namítat, že takovýto postup, byť velmi logický a žádoucí, nemá oporu ve Vídeňské úmluvě. Dle standardního postupu dle Vídeňské úmluvy namítající stát buď neumožní vstup smlouvy v platnost mezi sebou a státem, který učinil výhradu anebo jej umožní bez použití daného ustanovení smlouvy.“ Pokud autorka uvádí, že nějaký postup je „standardní“ a ten český tedy *a contrario* „nestandardní“ - přestože je sdílen řadou jiných států, jak sama autorka připouští - měla by konkrétněji vysvětlit právní oporu tohoto „standardního“ postupu v textu VÚSP a zejména v aktuální praxi států.

3) Za drobnější nedostatky lze považovat následující:

- Autorka překládá „Guide to Practice on Reservations to Treaties“ (ve francouzštině „Guide de la pratique sur les réserves aux traités“) Komise pro mezinárodní právo nepřesně jako „Praktickou příručku k výhradám ke smlouvám“. O tom, zda je příručka „praktická“ či nikoli, necht' rozhodnou její uživatelé. Spíše se ale jedná o „Průvodce praxí týkající se výhrad k mezinárodním smlouvám“ apod.
- Ze seznamu použité literatury vyplývá, že autorka bohatě čerpala z monografií a článků v oblasti mezinárodního práva lidských práv, bohužel však pominula ty z oblasti obecného smluvního práva, z čehož pak možná vznikl koncepční problém výše popsany pod bodem 1). Před případnou publikací by proto bylo vhodné disertační práci argumentačně posílit s využitím příslušné odborné literatury, ať už zahraniční (např. A. Aust: Modern Treaty Law and Practice, komentářů VÚSP, The Max Planck Encyklopaedia of Public International Law atd.), či té české (P. Šturma, V. Balaš a Č. Čepelka: Právo mezinárodních smluv, V. Týč: Mezinárodní, české a unijní právo mezinárodních smluv atd.).
- Před případnou publikací dále dávám ke zvážení doplnění samostatné kapitoly o ústavněprávní rovině tématu (podrobněji než na str. 138), která s ním úzce souvisí a mohla by být pro českého čtenáře zajímavá.

Jak vyplývá z úvodních odstavců posudku, práce JUDr. Ivany Machoňové Schellongové „Výhrady k mezinárodním smlouvám o lidských právech“ **splňuje** obecné požadavky kladené na disertační práce v oboru mezinárodního práva veřejného. Tuto práci doporučuji k obhajobě s tím, že se autorka vyjádří ke kritickým bodům a otázkám uvedeným výše.

Ve Štrasburku dne 4. 1. 2022

JUDr. Petr Válek, Ph.D., LL.M.